

Etik och lika villkor

Välkommen till avsnittet Etik och lika villkor som belyser etiska principer och lika villkor. Syftet är att ge en bild av vilka etiska frågeställningar du kan ställas inför som handledare/lärare samt en orientering av lika villkor i utbildningssituationen.

Etik bygger på väl underbyggda normer om vad som är rätt och fel när det gäller mänskliga handlingar. Etik hänger ihop med processen att tänka över och utveckla sina etiska normer. Studenten ska vara förberedd på de etiska problem och värdekonflikter som kan uppstå inom verksamheten. Du som handledare/lärare ska bidra till att studenten utvecklar ett etiskt förhållningssätt, vilket förutsätter att man kan reflektera över egna och andras värderingar. Detta förutsätter i sin tur att studenten och du som yrkesverksam har kunskaper om basala etiska begrepp, argumentationssätt, principer och teorier.

Du som handledare/lärare ska hjälpa studenten att synliggöra sådana situationer och händelser, så att du underlättar för studenten att reflektera, argumentera och diskutera etiska aspekter av arbetet. En av de viktigaste uppgifter du har som handledare/lärare är att uppmärksamma etiska frågor och skapa utrymme för reflektion och fri diskussion kring dem. På så vis hjälper du studenten att medvetandegöra värderingar. Genom att du hjälper studenten att införliva särskilda värderingar och förhållningssätt bidrar du till att stärka studentens professionsutveckling.

Vid varje möte med studenten förmedlar du normer, värderingar och attityder, antingen genom etisk analys och argumentation eller som rollmodell. Studenter gör inte bara som vi handledare/lärare säger, de gör som vi gör.

De grundläggande etiska principerna inom vården är att alltid sträva efter att göra gott, att inte skada, att visa respekt för patientens rätt till autonomi och att behandla patienter rättvist utifrån var och ens medicinska behov. Dessa etiska principer återspeglas också i Hälso- och sjukvårdslagen (HSL), som anger att målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde.

Något du som handledare bör vara uppmärksam på är lojalitetskonflikten handledare – student - patient. Om handledaren ser det som sin primära uppgift att handleda /instruera så kan patienten bli osynlig och instrumentaliserad. Patienten kan bli kränkt av bristen på respekt, och inte vilja medverka vid nästa undervisningstillfälle. Hos studenten kan det uppstå en känsla av obehag som hindrar/hämmer lärandet.

Om handledaren ser det som sin primära uppgift att vara vårdgivare för patienten kan studenten marginaliseras och hamna utanför. Detta kan leda till att studenten upplever sig åsidosatt, vilket inte heller befrämjar lärandet. Oavsett om det är patienten eller studenten som blir åsidosatt fungerar handledaren som en mindre bra förebild. Som handledare inom VIL har du flera roller, vilket kan vara utmaning som du bör vara medveten om.

Du bör som handledare informera patienten om att en student/studenten kommer att finnas med vid besöket. Tänk på :

- Att respektera patientens önskemål att avstå från att delta.
- Att presentera studenten på ett sätt som medför att ingen kommer att känna sig obekvämd.

- Att du alltid fungerar som förebild.
- Att laboratorietjänster utförs med respekt för vårdtagaren och det organiska materialet.

Lika villkor och lagstiftning. Högskolans arbete med lika villkor utgår från Diskrimineringslagen (2008:567). Av lagen framgår att vissa verksamheter, till exempel universitet och hälso- och sjukvården har skyldighet att utreda påtalade trakasserier och diskriminering och dessutom arbeta förebyggande.

Det finns sju diskrimineringsgrunder: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. Du som handledare/lärare ska främja lika rättigheter och möjligheter, respektive förebygga trakasserier för studenter och sökande.

Det finns två övergripande teman inom lika villkor. Det ena handlar om studenternas studiemiljö. Hur trivs studenterna? Har alla samma möjligheter att ta plats och utvecklas? Finns det risk för trakasserier eller kränkningar under utbildningen? Finns det forum för studenterna att ta upp eventuella problem? Titta gärna på sidorna om studenträtt på respektive högskolas hemsida. Det andra perspektivet handlar om utbildningens innehåll. Vad får studenterna lära sig om perspektiv som är relaterade till lika villkor? Det kan handla om genusperspektiv, funktionshinderperspektiv eller hbtq-perspektiv. Universitetsämbetet kräver att dessa aspekter belyses inom varje utbildningsprogram. Du kan få mer information om du exempelvis läser om respektive utbildnings innehåll och de lärandemål som beskrivs.

Vidare resurser för fördjupning hittar du i den *Medicinska etikens ABZ* av Niels Lynöe & Niklas Juth (2009) Liber. ISBN: 9789147094134. Tillgänglig via: ki.se/sites/default/files/abz.pdf